

Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	06.03.2018
Spisová značka:	28 Cdo 5344/2017
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2018:28.CDO.5344.2017.1
Typ rozhodnutí:	ROZSUDEK
Heslo:	Zmírnění křivd (restituce) Církev (náboženská společnost) Vlastnictví
Dotčené předpisy:	§ 3 předpisu č. 428/2012Sb.
Kategorie rozhodnutí:	B

ROZSUDEK

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Zdeňka Sajdla a soudců JUDr. Jana Eliáše, Ph.D., a Mgr. Petra Krause ve věci žalobkyně: **Českokobratrská církev evangelická**, IČO 00445223, se sídlem v Praze 1, Jungmannova 22/9, zastoupená JUDr. Jaroslavem Tomáškem, LL.M., advokátem se sídlem v Plzni, Kyjevská 1228/77, za účasti: **Lesy České republiky, s. p.**, IČO 42196451, se sídlem v Hradci Králové, Přemyslova 1106/19, o **nahrazení rozhodnutí pozemkového úřadu**, vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 35 C 15/2016, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. června 2017, č. j. 1 Co 95/2016-66, takto:

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. června 2017, č. j. 1 Co 95/2016-66, a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 10. srpna 2016, č. j. 35 C 15/2016-41, **se ruší** a věc **se** Krajskému soudu v Brně **vrací** k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

V záhlaví označeným rozsudkem odvolacího soudu byl potvrzen rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 10. 8. 2016, č. j. 35 C 15/2016-41, jímž byla zamítnuta žaloba o nahrazení rozhodnutí Státního pozemkového úřadu, Krajského pozemkového úřadu pro Kraj Vysočina ze dne 3. 2. 2016, č. j. SPU 054600/2016/520100, výrokem, na jehož základě měly být žalobkyni vydány specifikované pozemky v katastrálních územích M., R. u H. a Z., a žalobkyně byla zavázána k náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně (výrok I. rozsudku odvolacího soudu); současně bylo žalobkyni uloženo nahradit náklady odvolacího řízení (výrok II. rozsudku odvolacího soudu).

Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně uzavřel, že v situaci, kdy nárokové pozemky sice byly odňaty právnické osobě zřízené a provozované za účelem podpory činnosti žalující církve (Obecně prospěšné českokobratrské družstvo pro sociální podniky, zapsané společenstvo s ručením omezeným v Brně), tato však dne 27. 1. 1954 zanikla výmazem z družstevního rejstříku bez právního nástupnictví, se žalobkyně, bez ohledu na to, že v souladu se stanovami nabyla zbytkové jmění zaniklé právnické osoby, právní nástupkyní původního vlastníka pozemků nestala, protože ji nelze posuzovat ani jako osobu oprávněnou ve smyslu ustanovení § 3 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), dále jen - zákon č. 428/2012 Sb. Žalobě o nahrazení rozhodnutí příslušného pozemkového úřadu výrokem, na jehož základě by odňaté pozemky byly vydány žalobkyni, proto nevyhověl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala dovolání žalobkyně. Měla za to, že dovolací soud ve své rozhodovací praxi ve skutkových poměrech obdobných projednávané věci dosud neřešil hmotněprávní otázku vymezení subjektu, jehož ve smyslu ustanovení § 3 zákona č. 428/2012 Sb. lze mít za právního předchůdce oprávněné osoby. Namítala, že v situaci, kdy zákonná úprava pojem „právní předchůdce oprávněné osoby“, použitý v ustanovení § 3 zákona č. 428/2012 Sb., blíže nedefinuje, je za takového předchůdce třeba považovat nejen právnickou osobu, jež zanikla s právním nástupnictvím osoby uplatňující restituční nárok do jejích veškerých práv a povinností (formou univerzální sukcese), nýbrž i právnickou osobu, jež dříve, než zanikla po provedené likvidaci, odevzdala osobě domáhající se restitučního nároku své zbytkové jmění. Na podporu prosazovaného názoru argumentovala tím, že právní předpisy v rozhodném období (od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990) u většiny podpůrných právnických osob jejich zánik s univerzálním právním nástupnictvím některé z osob oprávněných ve smyslu současného zákona č. 428/2012 Sb. ani neumožňovaly. Navrhla, aby dovolací soud rozsudky soudů nižšího stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Účastník řízení Lesy České republiky, s.p. ve svém vyjádření navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) dovolání projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném do 29. 9. 2017, dále jen – „o. s. ř.“ (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (žalobkyní) zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.) a ve lhůtě stanovené § 240 odst. 1 o. s. ř., Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení hmotněprávní otázky spočívající v definici osoby oprávněné ve smyslu ustanovení § 3 zákona č. 428/2012 Sb., jež v rozhodovací praxi dovolacího soudu v dovolatelkou zmiňovaných souvislostech nebyla dosud řešena.

Zmatečnosti (§ 229 odst. 1, odst. 2 písm. a/, b/ a odst. 3 o. s. ř.) ani jiné vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí a k nimž dovolací soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.), se z obsahu spisu nepodávají.

Nejvyšší soud se proto dále zabýval tím, zda je dán důvod vymezený dovoláním, tedy prověřením správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem v hranicích dovoláním vymezené otázky.

O nesprávné právní posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) jde tehdy, posoudil-li odvolací soud věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně vybranou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle § 3 zákona č. 428/2012 Sb. oprávněnou osobou je a) registrovaná církev a náboženská společnost, b) právnická osoba zřízená nebo založená jako součást registrované církve a náboženské společnosti, c) právnická osoba zřízená nebo založená za účelem podpory činnosti registrované církve a náboženské společnosti k duchovním, pastoračním, charitativním, zdravotnickým, vzdělávacím nebo administrativním účelům, d) Náboženská matice, za podmínky, že v rozhodném období utrpěla tato osoba nebo její právní předchůdce majetkovou krivdu v důsledku některé ze skutečností uvedených v § 5.

Oprávněnou osobou ve smyslu zákona č. 428/2012 Sb. jest tedy třeba rozumět právnickou osobu naplňující některý z definičních znaků dle § 3 zákona č. 428/2012 Sb., a to za předpokladu, že tato právnická osoba sama nebo její právní předchůdce utrpěla v rozhodném období (od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990 - § 1 zákona č. 428/2012 Sb.) interpretovaným zákonem odškodňovanou majetkovou krivdu (§ 5 zákona č. 428/2012 Sb.).

Se zřetelem k smyslu a účelu zákona č. 428/2012 Sb., jímž je zmírnění některých majetkových krivd, které byly v rozhodném období spáchány právě církvím a náboženským společnostem (srov. znění preambule či § 1 zákona č. 428/2012 Sb.), pak při řešení nastolené hmotněprávní otázky, koho jest považovat za oprávněnou osobu, nutno zákonný pojem „právní předchůdce takovéto osoby“ předně vykládat tak, že i tento předchůdce musel být právnickou osobu zařaditelnou do některé z kategorií oprávněných osob definovaných ustanovením § 3 zákona č. 428/2012 Sb. Přijetím zákona č. 428/2012 Sb. totiž zjevně nebylo zamýšleno odškodnění majetkových krivd spáchaných v rozhodném období na jiných než uvedeným ustanovením definovaných osobách (kupř. na fyzické osobě coby právní předchůdkyni oprávněné právnické osoby z titulu dědění na základě závěti apod.), jež zákonodárce současně explicitně označuje za nositele práv k původnímu církevnímu majetku (§ 2 písm. a/ zákona č. 428/2012 Sb.). Srov. k tomu přiměřeně rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 28 Cdo 4748/2016, či ze dne 16. 1. 2018, sp. zn. 28 Cdo 3376/2017.

Výklad pojmu „právní předchůdce oprávněné osoby“, jakožto zákonného předpokladu právní kvalifikace subjektu, uplatňujícího restituční nároky dle zákona č. 428/2012 Sb., coby osoby ve smyslu ustanovení § 3 tohoto zákona oprávněné, musí současně odpovídat judikaturou již bezpočtukrát akcentovanému interpretačnímu principu *ex favore restitutionis* (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 515/06, ze dne 13. 7. 2010, sp. zn. I. ÚS 62/08, či ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 1713/13, bod 36), jež nachází svůj odraz i v ustanovení § 18 odst. 4 zákona č. 428/2012 Sb. a jehož odpovídající aplikace vede k jednoznačnému závěru, že případně legislativní nedůslednosti nemohou jít k tíži restituentům (viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. I. ÚS 2758/10, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1212/2015). V situaci, kdy zákonodárcem použitý právní pojem „právní předchůdce“, jakož i jemu korespondující právní pojem „právní nástupce“, obecně vzato nevystihují toliko právní vztah subjektů práv vzniklý poté, co mezi nimi podle hmotného práva došlo k přechodu veškerých práv a povinností formou univerzální sukcese (např. v důsledku dědění nebo zániku právnické osoby s právním nástupnictvím), nýbrž též právní vztah těch subjektů práv, mezi nimiž dle hmotného práva došlo k přechodu či převodu toliko některých práv a povinností formou sukcese singulární (např. na základě postoupení pohledávky), je tedy – v souladu s uvedenými interpretačními principy – namíste přijmout takový právním restituentů vstřícný výklad, dle kterého osobu uplatňující restituční nárok dle zákona č. 428/2012 Sb. bude možno se zřetelem k individuálním skutkovým okolnostem případu posuzovat jako osobu oprávněnou ve smyslu ustanovení § 3 tohoto zákona i tehdy, zanikla-li právnická osoba, nesoucí jinak znaky některé z kategorií oprávněných osob definovaných ustanovením § 3 zákona č. 428/2012 Sb., která v rozhodném období utrpěla odškodňovanou majetkovou krivdu (§ 5 zákona č. 428/2012 Sb.) a od jejíhož právního nástupnictví je status oprávněné osoby odvozován, bez právního nástupnictví. Uvedený výklad přitom se zřetelem k výše uvedenému nijak nevybočuje z rámce majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, přijatého interpretovaným zákonem, a zohledňuje současně i zásadu, dle níž otázky právní kontinuity či právního nástupnictví jest, obzvláště u podpůrných právnických osob (osoby nesoucí jinak znaky oprávněné osoby dle § 3 písm. c/ zákona č. 428/2012 Sb.), třeba řešit s ohledem na povahu tehdejšího komunistického totalitního režimu a jeho protináboženský charakter (z komentářové literatury srov. Kříž, J., Valeš, V. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 138).

Důvodem právní kvalifikace podpůrné právnické osoby (osoby nesoucí jinak znaky oprávněné osoby dle § 3 písm. c/ zákona č. 428/2012 Sb.), zaniklé bez právního nástupnictví, coby právního předchůdce subjektu uplatňujícího restituční nárok dle zákona č. 428/2012 Sb., pak vzhledem k výše naznačeným interpretačním zásadám budou zpravidla okolnosti spočívající v tom, že takováto právnická osoba byla zřízena a provozována za účelem podpory činnosti registrované církve nebo náboženské společnosti, jež nárok v řízení uplatňuje nebo jejíž součástí právnická osoba domáhající se restitučního nároku tvoří, přičemž ke zrušení podpůrné právnické osoby s likvidací (tj. bez právního nástupnictví) došlo právě v důsledku odškodňovaných majetkových krivd způsobených v rozhodném období státem, pro něž pozbyla v podstatném rozsahu majetkovou základnu umožňující jí pokračovat ve své další činnosti; významné přitom mohou být i jiné skutečnosti umožňující identifikovat subjekt uplatňující restituční nárok jako právního nástupce takovéto právnické osoby (kupř. odevzdání zbytkového jmění zrušené právnické osoby ve prospěch tohoto subjektu apod.). Jiný výklad by totiž z povahy věci mohl vést k obsahovému vyprázdnění kategorie podpůrných právnických osob, jakožto právních předchůdců osob oprávněných, neboť majetkové krivdy způsobené v rozhodném období státem znamenaly v jejich případě typicky takový zásah do majetkové podstaty, v jehož důsledku se zřetelem k dobovým společenským, politickým a právním poměrům o právním nástupnictví další osoby nemělo smyslu ani uvažovat.

Závěr odvolacího soudu, že právní kvalifikace žalobkyně, coby oprávněné osoby ve smyslu ustanovení § 3 zákona č. 428/2012 Sb., je vyloučena již tím, že právnická osoba zřízená a provozovaná za účelem podpory její činnosti (osoba nesoucí jinak znaky oprávněné osoby dle § 3 písm. c/ zákona č. 428/2012 Sb.), od jejíhož právního nástupnictví je žalobkyně odvozován status oprávněné osoby, zanikla výmazem z družstevního rejstříku bez právního nástupnictví, je tedy z výše uvedených důvodů zjevně nesprávný. To platí tím spíše v situaci, v níž, jak za řízení před soudy nižšího stupně vyšlo najevo, bylo žalobkyni před výmazem podpůrné právnické osoby z družstevního rejstříku pro provedení likvidace odevzdáno její zbytkové jmění.

Jelikož tak nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, odmítnutí dovolání, jeho zamítnutí nebo změnu rozhodnutí odvolacího soudu, Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.); současně zrušil i rozsudek soudu prvního stupně a věc

tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2, věty druhé, o. s. ř.). Podle ustanovení § 243a odst. 1, věty první, o. s. ř. rozhodl o dovolání bez jednání.

Právní názor vyslovený Nejvyšším soudem v tomto rozsudku je pro soudy nižších stupňů v dalším řízení závazný (§ 243g odst. 1, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

V rozhodnutí, jímž se řízení bude končit, bude rozhodnuto i o náhradě nákladů tohoto dovolacího řízení (§ 243g odst. 1, věty druhé, o. s. ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 6. 3. 2018

Mgr.
Zdeněk
Sajdl
předseda senátu